

Tid för sans och begrundan?

av Bengt-Åke Wennberg

I sin bok "Om undran inför samhället" såg Johan Asplund framför sig en vetenskaplig aktivitet som inte enbart sysslade med empiriska fakta utan också undrade över vad de samtal som man som forskare mötte i samhället egentligen "betydde". Hans fråga var – vad var dessa samtal ett tecken på?

Visst. Jag förstår väl de ord och de budskap som i dag presenteras. Men vad innebär egentligen – sett i ett samhällsligt perspektiv – det förhållande att just det som uttrycks, uttrycks. Vad pekar våra samtida samtal på för risker och samhällsproblem?

[I sin nyårskrönika i Dagens Industri](#) konstaterar Carl Bildt, som titulerar sig "tidigare stads- och utrikesminister", att vi just nu befinner oss i tid av dramatiska förändringar. Han nämner tre områden – geopolitiken, robotiseringen och maktpolitiken. Konflikthoten i världen är därför enligt Bildt överhängande – inte just nu men framöver.

Bildt är en inflytelserik man som man lyssnar på – precis som många andra, exempelvis Trump, Kungen, Wallström, riksbankschefen och andra som citeras i massmedia. Men vem talar de till och varför vill de säga det de

säger till just mig och till oss? Vad betyder det att de säger vad de säger?
Just för mig?

Varför är det Bildt säger värt för mig att veta? Vad kan jag göra med sådana budskap, mer än att oro mig? Jag rör mig inte i sådana kretsar där sådana resonemang är relevanta. Repliken kunde ha uttalats i den nya filmen om Star Wars där det goda ställs mot de onda. Där den ljusa kraften ställs mot den mörka.

Star Wars är en berättelse som manar till motstånd och kamp utan att vi som förväntas kämpa och dö egentligen vet varför. Bara att man förväntas ta ställning – för eller emot. De på den ena sidan ser de andra som ondskefulla dårar och tvärtom. Varje sida skall förgöra den andra och skaffa sig herravälde.

Star Wars är ett klassiskt drama. Vi känner igen berättelsen från historien. Exempelvis från det förra sekelskiftets Wien där samma typ av uppspel ledde fram till det första världskriget med en meningslös slakt av miljoner människor där många med en sång på läpparna slogs för det goda men efteråt blev grymt besvikna eftersom det goda ändå inte segrade utan alla förlorade.

Man talade i Wien på den tiden om Zeitgeist – tidens ande. TV-programmet om Hotel Sacher i Wien speglar denna tidens ande väl. Alan Janik och Stephen Toulmin skrev 1973 en bok om denna tid. Boken handlade om Wien och samhället Kakanien under Österrike-Ungerns sista tjugofem år. Vi vet nu att detta var en tid som – om man bara hade brytt sig om att tolka tecknen och förstått vad som låg under de språkliga uttryck som förekom – förebådade de stora katastrofer som drabbade Europa och världen under början av 1900-talet. Men alla spelade med och fullföljde dramats ritualer.

Namnet Kakanien är myntat efter initialerna K.K. eller K.u.K som står för Kejslerlig-Kunglig eller "Kejslerlig och Kunglig" vilka prydde alla viktigare institutioner i det Habsburgska riket. Kakanien hade emellertid också en förklenande association till tyska barnsagor och kallades "bajslandet". Det vill säga att det som händer saknar mening och bara blir skit. Inte så olik det svenska debattklimatet.

Det som gör Janiks och Toulmins sammanställning så intressant är att det som hände i Wien vid sekelskiftet 1800–1900 starkt liknar vad som händer i vår tid. Hoten och riskerna som Bildt pekar på i sin krönika är inte obekanta för någon, lika lite som de var obekanta för de intellektuella i Wien på den tiden. Men det är som om vi inte kan göra annat än att fortsätta som förut.

Tiden fylls av nojs och strunt – Wien skrattar och ler – trots att framtiden är olycksbådande och farlig och trots att vi nu i efterhand kan se att man just vid denna tid borde tagit sig samman och talat allvar.

Med ledning av Janik och Toulmins bok tror jag därför att svaret på Asplunds undran – vad dagens debatter och samtal ”betyder” – är att det hos oss precis som i Wien vid förra sekelskiftet finns ett allvar i dagens situation som vi bättre borde kunna formulera för varandra och försöka göra något åt, men som vi ännu inte fått grepp på. Jag använder utforskande samtal för att försöka formulera de konsekvenser *som vi i vardagen upplever* av just vår tids paradigmskifte.

Referenser i bloggen

Asplund J (1983): Om undran inför samhället. Lund: Argos.

Bildt C (2018): En ny epok har inletts i världen. DN 2 januari 2018.

<https://www.di.se/debatt/carl-bildt-en-ny-epok-har-inletts-i-varlden/>

Janik A, Toulmin S (1973): Wittgensteins Wien. Malmö: Doxa

Originalfil

<https://www.bengtharry.me/?p=2974>